

Kner Nyomdaipari Múzeum

5500 GYOMAENDRŐD KOSSUTH U. 16.

TELEFON: 06 66 581 640, INTERNET: www.knermuzeum.hu

Dr. Füzesné Hudák Julianna

A Kner Imre egykori lakóházában működő múzeum állandó kiállítása a Kner család tagjainak munkásságát és a nyomda 1882-es alapításától napjainkig tartó történetét mutatja be. A vitrinekben láthatók a Gyomán készült könyvek, művészi báli meghívók, közigazgatási nyomtatványok, naptárak, plakátok, részvények és más merkantil nyomtatványok. A kiadványok mellett korabeli fotók segítségével mutatjuk be a nyomda technikai felszereltségét. Kiállításunkban a kultúrtörténeti látványok mellett törekszünk az ipartörténeti emlékek bemutatására is. Sok látogató számára ad felejthetetlen élményt a nyomdagépek működése: helyszíni nyomtatást, papírvágást, perforálást láthatnak. A múzeumban a könyvnyomtatás (magasnyomtatás) technikai eszközei mellett szedőtermi és könyvkötészeti gépek láthatók.

Kner Izidor könyvnyomdája

A nyomdaalapító Kner Izidor és gyermekei – elsősorban Imre fia – értékálló és értékmegőrző hagyomány alapjait rakták le, amikor Gyomán, az Alföld kulturális szempontból is hátrányos helyzetű térségében alapították meg és virágoztatták fel nyomdaüzemüket. Színvonalas munkájuknak

és jó üzleti érzéküknek köszönhetően nyomdájuk világhírűvé vált, a Kner-kiadványok a két világháború közötti időszakban a művészi magyar könyvkiadást képviselték. A Kner névhez az igényes, bibliofil kiadványok, a szép tipográfia fogalmi társulnak. Knerék magas minőségi követelményeket támasztottak, ennek is köszönhető hazai és nemzetközi hírnevük. A család több tagjának munkássága ipar-, kultúr- és irodalomtörténeti jelentőségű: életművük megbecsülést, szakmai

elismerést hozott itthon és külföldön egyaránt.

A nyomdaalapító Kner Izidor és elsőszülött fia, Imre már saját korukban is a szakmai és közélet ismert és elismert szereplői voltak. Kner Imrét a magyar tipográfia megújítójaként tartjuk számon. Kner Albert reklámgrafikai munkássága és a budapesti Hungária Nyomda, majd a chicagói központú Container Corporation of America csomagolástechnikai cég neve összetartozik. Kner Erzsébet könyvkötőművészi munkái itthon és Chicagóban is magánszemélyek, közgyűjtemények remekművei. Haiman György nyomdai, tervezői munkássága mellett feltétlen meg kell említeni kutatómunkáját; könyvei és publikációi alapművek Tótfalusi Kis Miklós, a Kner és Nagyszombati nyomdák történeténél.

Legendás a Kner család és kortársaik viszonya, a nyomda működése révén az írók, művészek mellett a nyomdai-kiadói szakmai egyesületek tagjai, a közigazgatás szakemberei is kapcsolatba kerültek velük, többüket szoros baráti szálak fűzték Knerékhez.

A család baráti köréhez tartozott Kozma Lajos is, aki 1920 és 1930 között elkészítette a Kner-nyomda könyvdszeit, körzeteit, inicáléit és nyomdajegyeit. Ezek felhasználásával készültek a gyönyörű tipográfiájú barokk stílusú könyvsorozatok és egyéb, jellegzetesen kneri kiadványok. A könyvdí-

szek vázlatrajzai, a róluk készült nyomóformák és a kész kiadványok együtt láthatók a múzeumban.

Tevan Nyomda

1903-ban kezdte meg működését Békéscsabán. Tevan Adolf megvásárolt egy könyv- és papírkereskedést, melyhez egy kis tégléjsajtó is tartozott. Andor nevű fiával – aki a bécsi Graphische Lehr- und Versuchsanstalt hallgatója volt – felvirágoztatta vállalkozását: nyomdai és kiadói tevékenységük országosan elismertté vált. A huszadik század első évtizedeiben könyvkiadásuk országos jelentőségűvé vált, majd a piaci viszonyokhoz alkalmazkodva az 1920-as évek második felétől csomagolóanyagokat készítettek.

Tevan Andor megismerkedett és kapcsolatba került a Nyugat köré csoportosuló írókkal, akiknek munkái a békéscsabai Tevan Nyomdában láttak napvilágot. Könyvkiadásuk terén két jelentős sorozatukról kell szólni. 1912-ben indult a Tevan Könyvtár című sorozat, mellyel az volt a kiadó célja, hogy megvalósítsa a magyar és külföldi irodalmi művek olcsó kiadását. A jellegzetes sárgapiros címlapok neves hazai és külföldi alkotásokat takartak, gyorsan ismertté váltak.

A bibliofil könyvek készítése az Amatőr Tevan Könyvek című sorozat 14 kötetében valósult meg, hazai és nemzetközi elismerést hoztak kiadójuknak. Az elegáns tipográfiájú, a tartalom és a forma egységét megvalósító könyvek a magyar irodalom klasszikusait hozták változó méretben.

A könyvkiadás mellett a csomagolóanyagok gyártása jelentette a nyomda másik fő profilját. Az 1920-as évektől a nyomda egyre inkább a merkantil nyomtatványok felé orientálódott, és 1928-tól a magyar gyógyszergyárak részére dolgozott. A Wander, a Richter Gedeon gyógyszergyárak és különféle patikák részére készítettek dobozokat, címkéket, gyógyszerismerető nyomtatványokat ötletes, kifejező grafikák felhasználásával.

A múzeum gyűjteményei

Múzeumunk anyaga a kneri időkből megmaradt és azóta feltárt, valamint az újabban megszerzett tárgyi és dokumentációs anyag a különféle (könyv-, nyomtatvány-, művészeti, történeti, tárgyi és segéd) gyűjteményekben található. Az utóbbi években jelentősen gyarapodott a múzeum: a nyomdai fejlesztések során számos korszerűtlenné vált

nyomdai eszközt ajándékoztak múzeumunknak, de vásároltunk magánszemélyektől gépeket és dokumentumokat, antikváriumokból és könyvaukciókon jutottunk hozzá hiányzó kiadványokhoz, és hozzánk került a békéscsabai Kner Nyomda tulajdonváltása alkalmával jelentős archív anyag.

Tárgyi gyűjteményünkben nyomdai eszközök és gépek, nyomóformák, klisék és a betűgarnitúrák vannak elhelyezve. Felsorolásuk a teljesség igénye nélkül:

- ◆ szedőállványok Bodoni, Cochin, Bembo és minimális Pannon betűkészlettel;
- ◆ Kozma Lajos által tervezett könyvdíszek, körzetek, matricák;
- ◆ Plantin, Fournier, Weiss könyvdíszek és körzetek;
- ◆ Fabetűk és könyvek illusztrációs anyagának kliséi, fadúcai;
- ◆ Monotype szedőgép No.29337;
- ◆ Intertype, N-12, Nr.710. Leningrad;
- ◆ könyvkös prés 1868;
- ◆ Boston sajtó, Kamenzer Maschiene-fabrik Gebr. Heidsieck, Kamenz;
- ◆ Liberty sajtó No. 6622, Angerer und Söhne, Wien;
- ◆ kerek vágógép No. 29043, Mansfeld, Leipzig;
- ◆ lemezolló No.15231, Mansfeld, Leipzig;
- ◆ aranyozó prés No. 67991, Krause, Leipzig;
- ◆ perforáló 35429, Hogenforst, Leipzig;
- ◆ ötfejes drótfűzőgép No. 549, Brehmer, Leipzig;
- ◆ Universal, ún. „hattyúnyakú” drótfűzőgép No 7”, Brehmer, Leipzig;

Timkó András békéscsabai könyvkötő műhelyének felszerelése (karos vágógép, prések, aranyozó díszek és könyvkötő szerszámok).

Gyűjteményünk egyik érdekessége az 1935-ben Magyar szedés néven forgalomba hozott eszköz, mely Móricz Miklós találmánya. A múzeum a legkorábbi változatát őrzi, amit még Kner Imre rendelt meg feltaláló barátjától.

Könyvgyűjteményünk több mint 15 ezer kötetet számlál: a gyomai nyomda 1882-es alapításától napjainkig készült könyvei és más Békés megyei nyomdák kiadványai találhatóak itt.

A Kner és a Békés megyei nyomdák nem könyvjellegű termékei találhatóak a több ezer darabos nyomtatványgyűjteményben: a gazdasági és társadalmi élet alkalmi nyomtatványai, meghívók, levelezőlapok, oklevelek, részvények, banki és pénzügyi nyomtatványok, naptárak és számos más kereskedelmi nyomtatvány. A hazai ipari termékek csomagolásáról ad képet a békéscsabai Tevan Nyomda, majd a Kner Nyomda békéscsabai üzemében az 1980–1990-es években készült termékek: dobozok, címkék, gyógyszerismertető.

A művészeti gyűjteményben őrzük a Kner-féle bálai meghívók eredeti rajzait, festményeit, könyvillusztrációkat, reklámgrafikákat és tipográfiai terveket.

A történeti gyűjtemény foglalja magába a Kner család és a nyomda levelezési és iratanyagát, a hazai és nemzetközi kiállításokon szerzett okleveleket és a több száz történeti fotót.

A szakkönyvtár a nyomdai témájú kézi- és szakkönyveket, szakfolyóiratokat és a régi betűöntődékek mintakönyveit tartalmazza. Fotótárunkban a tárgyfotók mellett a különféle nyomdai, tipográfiai eseményeken készült fotók negatívjait, diákat és videofelvételeket őrzünk, míg adattárunk a múzeumi anyaghoz és a kutatómunkához fontos adatokat, információkat foglalja magába.

Irodalom

- ◆ *Kner Izidor*: Félévszázad mesgyéjén. Gyoma, 1931.
- ◆ *Kner Imre*: A Kner-nyomda épületeinek, gépeinek és betűinek története. Gyoma, 1941.
- ◆ *Haiman György*: A Kner család és a magyar könyvművészet. Bp., 1979.
- ◆ *Lévay Botondné-Haiman György*: A Kner-nyomda, kiadványainak tükrében, 1882–1944. 1–2. köt. Bp., 1982.
- ◆ *Egy évszázad mezsgyéjén: A Kner Nyomda gyomai és békéscsabai üzemének története*. Békéscsaba–Gyoma, 1982.
- ◆ *Baróti Dezső-Szántó Tibor*: Költők barátja. Tevan Andor emléke. Bp., 1979.
- ◆ *Rédei Ildikó*: A Tevan Nyomda és Kiadóvállalat kiadványainak bibliográfiája. Bp., 1981.
- ◆ *Kiállítás és ajánló bibliográfia a Tevan Nyomda alapításának centenáriuma alkalmából, 1903–2003*. Gyomaendrőd, 2003.
- ◆ *Malatyinszki József*: A békéscsabai Tevan-nyomda egy évszázada. Békéscsaba, 2003.
- ◆ *A Kner Nyomdaipari Múzeum füzetei című sorozat kötetei*.